

ŠOLSTVO V ŠENČURJU PO LETU 1945

ANDREJ VOVKO

Čas po osvoboditvi je podobno kot na vsa druga področja družbenega življenja prinesel tudi odločilne premike v šolstvo, torej v tisto dejavnost, ki po besedah znanega izreka sicer ni vse, je pa začetek vsega. Področje vzgoje in izobraževanja je doživelo korenite spremembe, njegov razvoj pa je tesno povezan s splošnimi tokovi napredka naše družbe. Eno osnovnih značilnosti povojnega obdobja pomeni tesno medsebojno povezovanje in soodločanje šol ter okolja, v katerem le-te živijo. Ta povezanost nedvomno bogati obe vanjo vključeni strani. Ob vsem velikem napredku, ki ga je področje šolstva doživelo v pogojih nove, socialistične družbene ureditve, pa ne smemo zapirati oči pred problemi, ga še tarejo in bi jih bilo treba čim prej odpraviti.

Prav je, da uvodoma vsaj na kratko prikažemo nekatere pomembnejše razvojne stopnje našega osnovnega šolstva po letu 1945, preden se lotimo orisa razvoja osnovne šole v Šenčurju v tem obdobju. Vojne grozote so tudi na šolskem področju zapustile globoke rane. Osvoboditev je le-to dočakalo razdeljeno na šole na osvobojenem in na še okupiranem ozemlju. Narodna vlada Slovenije je upoštevala to dvojnost, ko je 21. junija 1945 določila, naj na vseh šolah, ki so do osvoboditve delovale na osvobojenem ozemlju, šolsko leto zaključijo s 30. junijem, na ostalih pa z 31. julijem 1945. Pri tem dodatnem pouku naj poučujejo slovenski jezik, računstvo in zgodovino narodnoosvobodilnega gibanja. Določeno je bilo tudi, naj ob zaključku šolskega leta 1944/45 šolska spričevala prejmejo le tisti učenci, ki so obiskovali šolo na ozemlju, ki ga je kontrolirala narodna oblast.

Istega leta je izšel odlok o organizaciji osnovnih ter srednjih šol. Med drugim so z njim poddržali zasebne šole, ki so jih do takrat upravljali cerkveni redovi. Verouk je postal najprej neobvezen šolski predmet, za katerega so starši pisмено prijavljali svoje otroke, pozneje pa so ga začeli poučevati zunaj šole v okviru verskih ustanov. Ukinili so meščanske šole, posebno obliko nižjih strokovnih šol, iz katerih ni bil možen prehod v višje srednje šole. Namesto teh so odpirali nižje gimnazije. S temeljnim zakonom so 11. 7. 1947 uvedli sedemletno šolsko obveznost, kar pa je v našem prostoru z dolgoletno tradicijo osemletnega obveznega šolanja pomenilo korak nazaj. Ta ukrep so sprejeli kot izhod v sili zaradi pomanjkanja kadrov in tudi zato, ker je bil le del mladine dejansko deležen osemletnega osnovnega šolanja. Šoloobvezni otroci so bili zajeti v štiri razrede osnovne ter tri razrede višje osnovne šole ali prve tri razrede gimnazije.

V letu 1950 so spet uvedli osemletno šolsko obveznost in del sedemletk so spremenili v nižje gimnazije. Te so tako postale obvezne šole in ustanovili so jih v

velikem številu naših krajev. Odlok o obveznem osemletnem šolanju je 8. oktobra 1953 določil šolsko obveznost od sedmega do petnajstega leta starosti. Istega leta so se že začele priprave za šolsko reformo z ustanovitvijo ustrezne komisije. Temeljni zakonski akt, ki je uravnal delovanje osnovnega ter drugega šolstva pri nas, je bil *Splošni zakon o šolstvu*, ki ga je jugoslovanska zvezna skupščina skupaj z Uvodnim zakonom za splošni zakon o šolstvu sprejela leta 1958. Z njim je bila na vsem jugoslovanskem ozemlju prvič uzakonjena osemletna šolska obveznost brez kakršnihkoli olajšav. V letu 1959 je na osnovi zveznega izšel republiški *Zakon o osnovni šoli*, s katerim je bil v Sloveniji uzakonjen proces šolske reforme in podani temelji za razvoj reformirane osnovne šole. Nastajati je začela mreža osemletk, nekdanje osemletne gimnazije so postale štiriletna in bile omejene na prejšnje višje štiri razrede.¹

Obdobje od sprejetja šolskih zakonov do danes predstavlja čas pomembnih in bistvenih premikov na šolskem področju, katerih pomen bo mogoče v celoti ugotoviti šele iz določene časovne oddaljenosti. Omenimo le nekatere: ukinitve učiteljskih in nastanek pedagoških gimnazij v letu 1968, širjenje vzgojno-varstvenih ustanov, uvajanje male šole, oddelkov podaljšanega bivanja ter prizadevanja za uvajanje celodnevne osnovne šole, na srednji in višji oziroma visoki stopnji šolstva pa uvajanje usmerjenega izobraževanja.²

* * *

Staro, dotrajano in za vzgojno-izobraževalno dejavnost neuporabno poslopje šenčurske šole je »preživelo« vojno vihar. Med vojno so dvema obstoječima učilnicama dodali še tretjo, ki so jo predelali iz dveh stanovanjskih sob in predsobe stanovanja šolskega upravitelja.

V Šenčur se je po osvoboditvi vrnil predvojni šolski upravitelj Vlado Rape, ki ga je nemški okupator leta 1941 aretiral in pregnal v Srbijo ter predvojni učiteljici Cecilija Rape in Marija Miselj. »Dopolnilni« pouk v duhu že omenjenega odloka Narodne vlade Slovenije se je začel 11. junija 1945. Vlada Rapeta so že pred tem 6. junija na predlog Vaškega odbora OF v Šenčurju z dekretom Okrajnega odbora OF v Kranju imenovali za začasnega učitelja in šolskega upravitelja, njegovo ženo Cecilijo z dekretom okrožnega odbora OF za ljubljansko okrožje 3. julija za začasno učiteljico. Namestitvene dekrete za šolo v Šenčurju so v juniju oziroma juliju 1945 prejele še Marija Miselj, Dana Bajt in absolventka učiteljskega Jožefa Ham.³

Prvo šolsko leto po osvoboditvi, ki naj nam pomeni izhodiščno točko pri orisu razvoja šolstva v Šenčurju, se je začelo 15. oktobra 1945. Šola je

imela takrat dva prva, drugi, tretji in četrti ter 1. do 3. višji razred. V njih je bilo na začetku leta 106 dečkov ter 116 deklic, skupaj 222, ob koncu šolskega leta 30. junija pa 100 dečkov ter 108 deklic, skupaj 208 učencev. Že pred začetkom šolskega leta sta odšla Cecilija in Vlado Rape na novi službeni mesti v Ljubljano, 20. oktobra pa sta ju nadomestila Valentin in Justina Frece. Valentin je prevzel šolsko upraviteljstvo. Ob začetku šolskega leta so razen njiju učile še Marija Miselj, Jožefa Ham in Dana Bajt. Hamova in Bajtova sta med šolskim letom 1945/46 odšli na novi službeni mesti, prišla je Marija Vidic, Karolina Zupančič pa je poučevala v novembru in decembru 1945, potem pa stopila v pokoj.

Po vseh teh spremembah je 1. a razred poučevala Justina Frece, 1. b in 2. Marija Miselj, 3. in 4. Marija Vidic ter višji oziroma 5. Valentin Frece. Pouk je bil tako v dopoldanskih kot v popoldanskih urah, uspeh pa zadovoljiv ob dejstvu, da so učenci zaradi okupacije izgubili štiri šolska leta. Zaradi nezadostnih ocen je zaostalo 18 % učencev.

Okupator je popolnoma uničil tako učiteljsko kot šolarsko knjižnico iz starojugoslovanskega obdobja. Pouk je oviralo pomanjkanje učil, šolskih in pomožnih knjig ter neprimerno šolsko poslopje, ki pa so ga uspeli prečistiti in prepleškati. Novo nastali knjižnici sta ob koncu šolskega leta 1945/46 imeli učiteljska 20, šolarska pa 65 knjig. Šolo so obiskovali učenci iz Šenčurja in Srednje vasi.

S 1. decembrom 1945 se je začel na šoli strokovni tečaj za vajence, ki so med okupacijo ali po njej s pomanjkljivim znanjem zapustili osnovno šolo; trajal je do 30. junija 1946, vanj pa se vpisalo 13 vajencev in ena vajenka, lesne, kovinske, oblačilne in živilske stroke. Poučevali so učitelja Valentin Frece in Marija Miselj ter mizarstvo mojster Mihael Ajdovec, pri pouku pa so bili poudarjeni slovenski jezik, matematika, zgodovina in osnove strokovnih ved. Vsi vajenci so tečaj uspešno dovršili, vendar je bil v naslednjem letu ukinjen, ker ni bilo zanj zadostnega minimalnega števila (20). Po koncu šolskega leta je šolski upravitelj štiri ure tedensko pripravljaval šest učencev za sprejemni izpit v gimnazijo, ki so ga ti tudi uspešno opravili.

Povezovanje šole z okoljem je v tem šolskem letu potekalo predvsem s skupnimi prireditvami, tako v šolskem poslopju, kot tudi v Domu prosvete v sodelovanju z množičnimi organizacijami. Med drugim so proslavili obletnico osvoboditve Beograda, obletnico 2. zasedanja AVNOJ, kulturni teden od 1. do 8. februarja, ustanovitev OF in Rdeče armade, Dan zmage 9. maj, 1. maj ter 25. maj kot obletnico Titovega rojstva.

Šolarji so med šolskim letom pripravili tri šolske akademije z igrkami, petjem in deklamacijami v Domu prosvete. Čisti dohodek ter prireditev je bil namenjen ustanovitvi šolskih knjižnic.

Na šoli sta delovali dve organizaciji: pionirska organizacija in podmladek Rdečega križa. Pionirsko organizacijo so ustanovili že v prejšnjem

»dopolnilnem« šolskem letu, v šolskem letu 1945/46 pa je bilo vanjo vključenih 92 šolarjev. Področje njihovega delovanja je obsegalo skupno učenje, pomoč šolarjem, ki imajo z njim težave, medrazredna tekmovanja v učenju, izdelovanje stenskih časopisov, pevske nastope in podobno. Podmladek Rdečega križa je štel 191 članov.

Duh novega časa so v razmerju med šolo in starši šolarjev prinašali roditeljski sveti, ena najpomembnejših novosti in pridobitev z obdobja NOB in partizanskega šolstva. Roditeljski svet so na šoli v Šenčurju ustanovili na prvem roditeljskem zboru 2. decembra 1945. V njem so bili: prosvetni referent Krajevnega ljudskega odbora Janko Remic (predsednik), šolski upravitelj Valentin Frece (tajnik) ter odborniki Pavla Ropret (zastopnica Antifašističnih žensk), Amalija Golob (zastopnica Ljudske mladine Slovenije) ter Albin Okorn in Franc Prestor kot zastopnika staršev iz všolanih krajev Šenčur in Srednja vas. Roditeljski svet je med drugim poskrbel, da so v eni izmed učilnic postavili novo peč ter popravili in prekrili drvarnico. Kot prvi korak v prizadevanjih za zgraditev nujno potrebnega novega šolskega poslopja je Krajevni ljudski odbor od zemljiškega sklada agrarne reforme dobil 3 ha zemljišča za bodočo šolo.

Kot zanimivost ter ilustracijo takratnih razmer naj omenimo še, da je bilo med učenci na šenčurski šoli v šolskem letu 1945/46 šest »Bosančkov«, vojnih sirot iz okolice Foče. V začetku so imeli težave pri prilaganju novemu okolju, julija 1946 pa so se zelo neradi vrnili domov. Znaka svojega časa sta bila tudi obdaranje šolarjev s sladkorjem in ribjim oljem, ki ga je pripravil Rdeči križ, in velik pomen, ki so ga pripisovali stenskim časopisom, znanim »sten-časom«.

V šolskem letu 1946/47 je šolsko poslopje po več kot štiridesetih letih dobilo novo zunanje podobo in bilo deležno še nekaterih drugih popravil. Učitelji so kot drugi državni uslužbenci slovesno zaprisegli, 28. novembra 1946 najprej šolski upravitelj na uradni konferenci v Kranju, naslednji dan pa še ostali šenčurski učitelji »po končani šolski proslavi v ozaljšanem razredu«.

Učenci šenčurske šole so med šolskim letom sodelovali v raznih nabiralnih in drugih akcijah. Med ostalim so razžagali in spravili v šolsko drvarnico 30 m³ drv, v pogozdovalni akciji zasadili preko 1200 smrečic, zbirali sta pločevino in tekstilne odpadke.

Kako skromne so bile še takrat razmere, lepo pričajo šolski izleti: prvi razred si je ogledal Brdo in se povzpel na Šmarno goro, učenci najvišjega oddelka pa so se povzpeli na Krvavec in Koren. Šolarji so potem izrazili željo, »da bi potovali kam dalje, da bi se vozili ne le z avtobusom, pač pa tudi z železnico«.

Skromne razmere in takratno miselnost ljudi kaže tudi dejstvo, da se je ob koncu tega šolskega leta po opravljenem sprejemnem izpitu na kranjsko gimnazijo vpisala le ena učenka. V istem obdobju so bili na kranjski gimnaziji le štirje šoloobvezni učenci iz Šenčurja. Starši šolarjev so na roditeljskih sestankih svoje odločitve, da sicer sposobnih učencev ne pošiljajo

naprej v šole, utemeljevali s trditvami: »Ako gre v tovarno, ima takoj denar, tako pa preveč stane.«

Šolski upravitelj Frece si je še naprej prizadeval za učiteljsko in šolarsko knjižnico. V tem šolskem letu je prva narasla na 124, druga pa na 70 knjig. Knjige za šolarsko knjižnico so nabavili v glavnem iz izkupičkov šolskih prireditev. Sodelovanje šole z krajem je podobno kot prej potekalo predvsem s pripravljanim skupnim prireditvami oziroma proslavam. Razen tega so učitelji delovali zunaj šole, zlasti na kulturnoprosvetnem področju. V svetu Ljudske knjižnice v Šenčurju, ki so jo ustanovili 22. decembra 1946, sta bila tudi učitelja Marija Šušteršič in Valentin Frece. Slednji je vodil tudi knjižničarske posle in vpisal vse knjige.

Na šoli sta še naprej delovali le dve organizaciji: pionirski odred in podmladek Rdečega križa. Odred je 1. maja 1947 dobil svoj prapor z uvezenim naslovom: Pionirski triglavski odred št. 28 Šenčur in z njim 21. maja sodeloval v Titovi štafeti, v juniju pa na paradi pionirjev kranjskega okraja. Pionirji so se odpeljali v Kranj s tremi okrašenimi vozovi.

V šolskem letu 1948/49 so na šenčurski šoli prvič pripravili novoletno jelko. Delovala je šolska kuhinja, ki sta jo vodila Justina in Valentin Frece. Šolsko delo je oviralo premajhno število učiteljev in njihovo pogosto premeščanje, saj so bili ob koncu tega šolskega leta na šoli le štirje za 196 učencev. Delovanje roditeljskega sveta je »zaspalo«.

Šenčurski učenci so uspešno nastopali s svojim pionirskim pevskim zborom, ki ga je vodila Justina Frece in skupaj z učitelji sodelovali pri akcijah pogozdovanja, uničevanju majskih in koloradskih hroščev, nabiranju zdravilnih zelišč in gob. V šolskem letu 1949/50 je v Tednu varčevanja 73 učencev kot vlagatelj pristopilo v Narodno banko. Šolsko poslopje v Šenčurju je 7. julija 1950 prizadela huda toča. Uničila je okrog 200 strešnikov in 38 okenskih šip ter na zahodni strani obtokla omet. Učiteljski zbor šenčurske šole je 16. junija 1951 za svoje delo dobil pohvalo in denarno nagrado. Oboje so mu podelili na zborovanju učiteljstva na Kokrici.⁴

Začetek šolskega leta 1952/53 je na šenčurski šoli povzročil pravo »preseljevanje narodov«. Nekaj časa je ostala na šoli le ena učiteljica. Zakonca Frece so premestili v Smlednik, od tam pa sta prišla »proti svoji volji« učitelja Ana in Filip Jevševar, slednji tudi za šolskega upravitelja. Ker sta Frecetova oddala ključne stanovanja drugi stranki, sta se morala Jevševarjeva skupaj z leto in pol starim otrokom zasilno naseliti v šolski pisarni.

V začetku leta 1953 je Občinski ljudski odbor Šenčur začel z akcijo za gradnjo prepotrebne novega šolskega poslopja. Komisija Okrajnega ljudskega odbora Kranj, v kateri sta bila tudi šolska upravitelja Jevševar in Martin Kuharič iz Voklega, si je ogledala dve zemljišči, ki sta prihajali v poštev za novo poslopje. Prvo je bilo na zahodni strani Šenčurja ob cesti Šenčur—Britof, drugo pa na severni strani ob cesti Šenčur—Visoko. Odločili so se za

drugo možnost. Predsednik ObLO Šenčur Vinko Mesec in šolski upravitelj Jevševar sta bila 8. februarja 1953 v Ljubljani na Svetu za prosveto LRS in v projektivnem podjetju Slovenija-Projekt, kjer sta dobila navodila za sestavo programa gradnje. Program sta izdelala projektant ing. Štrukelj iz Ljubljane in upravitelj Jevševar. O njem je razpravljala revizijska komisija Gospodarskega sveta pri Izvršnem svetu LRS na seji 7. julija tega leta in odločila, naj ponovno pregledajo obstoječe šolsko poslopje in zberejo dodatne podatke za gradbeni program. Na drugi seji komisije 4. septembra 1953 so program odobrili, zastopnik OLO Kranj Dušan Bavdek pa je izjavil, da bodo gradnjo šenčurske šole uvrstili v družbeni plan za leto 1954, takrat pa naj bi tudi začeli z gradnjo.

Do tega pa na žalost ni prišlo, čeprav je 3. junija 1954 sanitarna inšpekcija okrajne higienske postaje Kranj označila stanje šolskih prostorov, stranišč in šolske stavbe v celoti kot »porazno«. Na njeno zahtevo so v počitnicah prebelili notranjost šole, odstranili stara stranišča in na novo sezidali vse tri dinamike. Šolski upravitelj Jevševar, ki je vodil obnovitvena dela in še vedno stanoval v šolski pisarni, se je v šolski kroniki pritoževal nad brezbriznostjo občinskih oblasti do gradnje nove šole in reševanja stanovanjskih vprašanj učiteljstva.

V šolskem letu 1954/55 je začel na šenčurski šoli delovati šolski odbor kot organ družbenega upravljanja v šolstvu. Imel je dve seji, sestavljali pa so ga: predsednica Pepca Erzin, gospodinja iz Šenčurja, tajnik Filip Jevševar in člani Stane Vidmar, šofer iz Šenčurja, Franc Kristan, kmet iz Srednje vasi, Marija Kalan, učiteljica iz Šenčurja, Ciril Weingerl, uslužbenec iz Šenčurja, in Janko Remic, mizar iz Šenčurja.

S 1. septembrom 1955 je bila ukinjena občina Šenčur in vključena v novo nastalo kranjsko občino. Vse šole s področja bivše šenčurske občine (Šenčur, Voklo in Olševek) so prišle pod Svet za prosveto in kulturo občine Kranj.⁵

V začetku šolskega leta 1958/59 je bil Filip Jevševar prestavljen na osnovno šolo Primskovo, za vršilca dolžnosti šolskega upravitelja pa je ObLO Kranj postavil Marijo Maučič. V tem šolskem letu je šola dobilo četrto, a »dislocirano« učilnico v prostorih nekdanje trgovine in kasnejšega poštnega urada pod Krajevnim uradom, na podstrešju Gasilskega doma pa so s sredstvi, ki jih je odobril Svet za šolstvo ObLO Kranj, zgradili dve stanovanji za učitelje. Istočasno pa se je že pojavila pobuda za gradnjo učiteljskega stanovanjskega bloka, s katerim bi rešili tovrstne probleme učiteljskega kadra, katerega število naj bi se povečalo vzporedno z odprtjem novih razredov.⁶

Ti novi razredi so bili povezani z že omenjenimi šolskimi zakoni iz let 1958 in 1959. Tudi šenčurska šola se je začela postopoma preoblikovati v popolno osemletko. V začetku šolskega leta 1959/60 je postal šolski upravitelj Franc Fojkar, na šoli pa je že obstajal 7. razred, vendar še v obliki kombiniranega pouka.

Šolski leti 1960/61 ter 1961/62 pomenita eno najpomembnejših prelomnic v povojni zgodovini šenčurske šole, oziroma v njeni celotni zgodovini od ustanovitve dalje. Šola je postala popolna osemletka. Pouk v 8. razredu je bil najprej še kombiniran, učenci pa so zdaj prvič lahko zaključili svojo osemletno šolsko obveznost v kraju samem in se jim ni bilo več treba voziti v Kranj. Ta pomembni vzgojno-izobraževalni dosežek šenčurske šole je bil toliko dragocenejši, ker je bil dosežen v nemogočih materialnih, predvsem prostorskih razmerah. Šola je dobila peto učilnico v klubski sobi Zadružnega doma, tako je bil pouk zdaj v treh stavbah, oddaljenih med seboj tudi 300 m. Tako za normalno šolsko delo nevzdržno stanje se je moralo odpraviti, saj je škodilo tako učiteljstvu in šolarjem kot krajanom Šenčurja v celoti.

Hkrati s spreminjanjem Šenčurja iz kraja z izrazito kmečkim v kraj s pretežno delavskim prebivalstvom se je začelo »tajati«¹ že zakoreninjeno vzdušje nezaupanja in trenj med šolo in krajanj ter njihovimi družbenopolitičnimi organizacijami, ki je »pobralo«² kar tri povojne šolske upravitelje ter se posebno zaostriло v času delovanja upravitelja Jevševarja. Tragična posledica teh nepotrebnih nesporazumov je bila, da se vprašanje začetka gradnje nove šole ni premaknilo z mrtve točke.

V letih 1959 in 1960 pa je v Šenčurju nastalo novo ozračje sodelovanja in razumevanja med učiteljstvom in krajanj. Rezultat te »otoplitve«³ je bilo uspešno rešeno vprašanje novega šolskega poslopja, ki se je kot žalostna dediščina vleklo še iz habsburškega obdobja, kot tudi rešitev perečega vprašanja učiteljskih stanovanj z izgradnjo stanovanjskega bloka.

Čeprav so bili vsi potrebni načrti za šolsko poslopje

pripravljeni že leta 1961, se je gradnja zaradi finančnih vprašanj začela šele 1. avgusta 1962. Medtem je pouk v Šenčurju še naprej potekal v starih, nemogočih razmerah, »omrežje«⁴ učilnic pa se je razširilo še na eno v sejni sobi Gasilskega doma. V šolskem letu 1961/62 je začel delovati delovni aktiv kot novi organ samoupravljanja, izvolili so tudi nov šolski odbor, ki je štel enajst članov in mu je predsedoval Miha Ajdovec. Kot že omenjeno, so v tem šolskem letu v Šenčurju dokončno organizirali popolno in samostojno osemletko z vsemi osmimi razredi in sicer v povezavi z osnovnima šolama v Volkem in v Olševku, od koder so v Šenčur prihajali k pouku učenci višjih razredov.

S 1. januarjem 1963 je bila z odločbo ObLO Kranj priključena osnovna šola Voklo kot podružnična šola. Šenčurska osnovna šola je kot matična šola prevzela personalne zadeve, administrativno in finančno poslovanje ter pedagoško vodstvo vokelske šole, na kateri so takrat učili vodja šole Peter Jankovič in pet učiteljic.

V šolskem letu 1962/63 je bilo na šenčurski šoli osem razredov z dvanajstimi oddelki in 331 učenci. Na njej je poučevalo trinajst rednih in dva honorarna pedagoška delavca, med njimi dva profesorja in pet predmetnih učiteljev. Na šoli so delovale naslednje organizacije: pionirska in mladinska, Podmladek Rdečega križa, prometni krožek, avto-moto krožek, poklicno usmerjanje, mladinski tisk, pionirska knjižnica, zavarovanje mladine, hranilna služba, športni krožek, strelski krožek, dramski krožek, likovni krožek in tehnični krožek. Učiteljstvo je aktivno delovalo v izvenšolskih dejavnostih učencev, kot tudi v krajevnih in občinskih političnih, kulturnih in drugih organizacijah.

Novo poslopje osnovne šole Šenčur pri Kranju, zgrajeno 1964. (Iz dokumentacijske zbirke Slovenskega šolskega muzeja, v Ljubljani).

Veliko pozornost je vodstvo in učiteljstvo šenčurske šole seveda posvečalo gradnji novega šolskega poslopja, ki pa ni potekala brez težav. Šolsko poslopje bi moralo biti po načrtu dograjeno do 1. septembra 1963, vendar so se dela zavlekla za leto dni. Gradbeno podjetje, ki je dela prevzelo, zaradi slabe organizacije dela in pomanjkanja strokovnega kadra ni bilo kos zahtevni gradnji. Kritičnih pripomb so bili deležni tudi šolski načrti (ravna streha, nepodkletena stavba, telovadnica ločena od glavnega šolskega poslopja itd.), vendar pa jih niso spreminjali, ker bi to vzelo preveč časa in bi lahko celo ogrozilo samo gradnjo. Pojavili so se tudi predlogi, da ne bi gradili tako velike šole, temveč bi učence višjih razredov vozili v novo osemletko na Primskovem. Z prizadevnim delom samoupravnih organov, šolskega vodstva in predstavnikov kranjske občine so težave pri gradnji postopoma odpravljali. Veliko naporov je terjalo tudi opremljanje nove šole, ki je bilo povsem prepuščeno šolskemu vodstvu. Sredstva za to opremo je vodstvu šole v letu 1963 uspelo dobiti pri novo ustanovljenem skladu za gradnjo šol v kranjski občini.

Celotni stroški gradnje in opreme šole so znašali 205 milijonov din, vanje pa so bili všteti tudi transformatorska postaja, električni in telefonski priključek ter zunanja ureditev. Nova šola je imela osem učilnic, kemijsko-fizikalno in pevsko predavalnico, učilnici za tehnični in gospodinjski pouk, pionirsko in zdravstveno sobo, govorilnico za starše, tri kabinete za učila, telovadnico, zbornico in dve pisarni. Za asfaltiranje poti do šole in šolskega dvorišča je bilo dodeljeno 10, za ureditev košarkarskega, rokometnega, odbojarskega igrišča, tekališča ter drugih naprav za lahko atletiko in zelenic pa 9 milijonov. Oprema za šolsko telovadnico, ki jo je dobavil begunjski Elan, je stala preko 3, oprema za tehnično delavnico, kuhinjo, učilnico za gospodinjski pouk ter za fizikalni kabinet 8, ostala šolska oprema (pohištvo ipd.) pa 15 milijonov.

Kljub vsem težavam in pomanjkljivostim pa je pomnilo odprtje novega šolskega poslopja izjemno pomemben dogodek tako za učitelje in učence šenčurske šole kot tudi za krajanje Šenčurja. Slovestna otvoritev šolskega poslopja je bila na občinski praznik občine Kranj 1. avgusta 1964. Kljub slabemu vremenu se je na proslavi zbralo mnogo prebivalcev Šenčurja, ki so skupaj s predstavniki republiških in občinskih družbenopolitičnih organizacij proslavili pomemben dogodek v zgodovini tega kraja. Šolo je odprl predsednik občinske skupščine Kranj Martin Košir. Učenci šole so pripravili kulturni program, ki sta mu sledila ogled šole in pogostitev. Slednjo je organizirala krajevna skupnost Šenčur. Staro šolsko poslopje je odkupilo šenčursko Avto-moto društvo.

Omenili smo že, da so v Šenčurju v letu 1959 začeli z akcijo za gradnjo učiteljskega bloka. Kljub velikemu prizadevanju učiteljstva in vsestranski podpori krajanov so ta prepotrebni blok začeli graditi šele junija 1964. Dogradili so ga januarja 1966. Zapletov s tem še ni bilo konec, saj so nastala precej-

šnja nesoglasja o tem, ali naj v njem stanujejo samo šenčurski prosvetni delavci ali še kdo drug. Končno je zmagalo stališče vodstva šole, naj bodo stanovanja samo za šenčurske učitelje, pri čemer so ga podprle krajevna skupnost Šenčur ter družbeno-politične organizacije. V blok se je vselilo nato devet učiteljev, šest v družinska in trije v samskem stanovanju.

V šolskem letu 1964/65 se je šenčurska šola tudi uradno preselila v novo zgradbo. Pouk v njej je bil do vključno 4. razreda razredni, od 5. do 8. pa predmetni. Šola je imela ožji in širši šolski okoliš. V ožjega so spadali učenci iz Šenčurja in Srednje vasi, ki so hodili v šenčursko šolo osem let, v širšega pa učenci iz Voklega, Vogelja, Luž, Visokega in Olševka, ki so hodili v šenčursko šolo po končanem četrtem razredu.

Kot naslednji pomemben premik v šolski in krajevni zgodovini Šenčurja so v novi šolski stavbi 16. novembra 1964 odprli eno prvih vzgojno-varstvenih ustanov podaljšane bivanja v Sloveniji. Imela je dva oddelka, vodila pa jo je Marija Lokar. Oddelka sta štela povprečno 25 učencev. Dopoldanski je deloval od 8. do 13. ure, v njem pa so bili učenci prvih štirih razredov, ki so imeli popoldanski pouk. V popoldanski »izmeni« so bili učenci višjih razredov, ki so bili deležni varstva od 13. do 18. ure.

Predšolski varstveni oddelk je imel povprečno 20 otrok, deloval je od 5. do 16. ure, vodila ga je Ivica Mušič. Pojav vzgojno-varstvenih oddelkov v Šenčurju lepo priča o spremembah socialne sestave prebivalstva tega kraja, o naraščanju števila delavcev in zaposlenih mater, saj je znano, da v pretežno kmečkih sredinah vprašanje otroškega in šolskega varstva ni tako aktualno.

Glede na novi statut šole, ki so ga sprejeli konec prejšnjega šolskega leta, so novembra 1964 izvedli volitve v svet šole in v njen upravni odbor. V svet so izvolili devet notranjih članov ter šest zastopnikov krajevnih skupnosti ter SZDL iz Šenčurja in Voklega. Predsednik sveta je postal predmetni učitelj na šenčurski šoli Roman Hlebec. Petčlanskemu upravnemu odboru, ki so ga sestavljali delavci šole, je predsedoval Peter Jankovič, vodja podružnične šole v Voklem.

V šolskem letu 1965/66 je prišlo do spremembe širšega šolskega okoliša, saj je osnovna šola Olševka postala podružnična šola preddvorske. Na šoli v Šenčurju so v tem šolskem letu zgradili šolsko kuhinjo in učilnico nad njo, nadaljevali pa so z urejanjem okolice šole, kjer pa se je podobno kot pri šolski stavbi »izkazal« izvajalec del, ki se je hotel čimbolj poci in s čimmanj napora »izmazati«. Okolico šole so končno uredili v naslednjem šolskem letu, na šolskem poslopju pa odpravili nekatere pomanjkljivosti, ki so jih ugotovili ob prevzemu.

Šolo v Šenčurju so v tem obdobju poimenovali po domačem prvoborcu in predvojnem skojevcu *Stanku Mlakarju*, ki je padel septembra 1942 v Ud-nem borštu kot politični komisar. Novo šolsko poslopje je že v šestdesetih letih postajalo premajhno za vso vzgojno-izobraževalno dejavnost na šoli glede na obseg šolskega okoliša, število učencev ter vzgoj-

no-varstvene oddelke. V tem obdobju so začeli tudi z malo šolo, s pripravljanjem otrok za 1. razred. V šolskem letu 1967/68 so učilnice preuredili za kabinetni pouk.

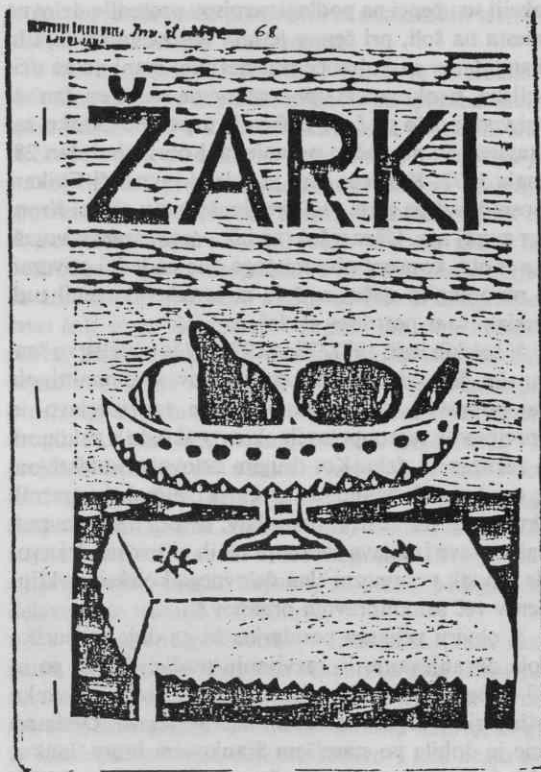
V šolskem letu 1969/70 je bilo na šenčurski osnovni šoli 6 oddelkov z razrednim ter 8 oddelkov s predmetnim poukom s 387 učenci, vzgojno varstveni oddelke za predšolske otroke (18) ter dva oddelka podaljšanega bivanja, prvi za učence od 1. do 4. drugi od 5. do 8., vsak s po 20 učenci. Poleg ravnatelja Fojkarja je na šenčurski šoli delovalo v vseh naštetih oddelkih enajst vzgojiteljic in učiteljev(ic), devet predmetnih učiteljev ter trije učitelji. Na šoli so bili zaposleni še socialna delavka, hišnik, dve kuharici in tri snažilke. V obdobju od marca do maja sta delovala dva oddelka male šole. Značilno za učiteljstvo šole je bilo veliko prizadevanje za strokovno izpopolnjevanje in pridobivanje višjih stopenj izobraževanja. Šest pedagoških delavcev je izredno študiralo na višjih ali visokih šolah. Od izvenšolskih dejavnosti učencev omenimo na tem mestu literarno glasilo šenčurske osnovne šole Žarki, ki so ga izdajali člani literarnega krožka od sredine šestdesetih let dalje in je bil na razstavah šolskih glasil deležen pogostih pohval tako zaradi literarne vsebine, kot tudi zaradi likovne opreme.

Učiteljski kolektiv šole se je kot v prejšnjih letih tudi v tem dejavno vključeval v delo krajevnih družbeno-političnih organizacij. Ravnatelj Fojkar je bil med drugim tudi predsednik gradbenega odbora za izgradnjo Kulturnega doma, za svoje medvojno in povojno delovanje pa je prejel občinsko priznanje Osobodilne fronte.

V omenjenem šolskem letu je prišlo do pomembnega dogodka, ki je vplival na nadaljnji uspešen razvoj šenčurske osnovne šole. V kranjski občini so z referendumom izglasovali samoprispevek za gradnjo novih šolskih prostorov, v okviru katerega je bila predvidena tudi gradnja prizidka k Osnovni šoli Stanka Mlakarja: šest učilnic, kuhinja z jedilnico, shramba, soba za socialnega delavca in še en večnamenski prostor. Načrte za prizidek so začeli pripravljati v naslednjem šolskem letu.

V začetku sedemdesetih let je postala pereča razmejitev širših šolskih okolišev šol Šenčur ter Predoslje in Preddvor, zlasti v vaseh Milje in Visoko. V šolskem letu 1972/73 je prišlo do sprememb meja šolskih okolišev in učence iz Milj ter višje razrede iz Visokega so prešolali v Predoslje. Zlasti slednja odločitev je izzvala med krajanji Visokega nezadovoljstvo, tako da je bilo potem »rečeno«, naj hodijo šolarji iz Visokega v tisto šolo, za katero se odločijo.

Po štiriletnih pripravah in letu zidave so 26. julija 1975 slovesno odprli prizidek šenčurske šole in prenovljeno prejšnjo šolsko poslopje. Zaradi gradnje in obnove je bil v šolskem letu 1974/75 pouk nekoliko oviran, posebno od aprila dalje, ko so se v obstoječi šolski stavbi začela gradbena in obrtniška dela. Tako so morali šolsko kuhinjo začasno preseliti v umivalnico telovadnice, sama telovadnica pa je bila do polovice založena z novo opremo. V prizidku, ki je veljal 8

Naslovnica glasila osnovne šole Šenčur »Žarki«, 1966/67. (Dokumentacijska zbirka Slovenskega šolskega muzeja).

milijonov, je bilo osem novih učilnic s kabineti. Kolektiv šole je poleg tega denarja iz samoprispevka zbral še dodatna 2 milijona za preureditev obstoječe šolske stavbe, zlasti za predelavo prejšnje ravne strehe v dvokapno, tako kot jo je dobil prizidek.

Podobno kot otvoritev šole leta 1964 je bila tudi otvoritev prizidka slovesno dejanje, povezana s kulturnim programom. Poleg predstavnikov kranjske občinske skupščine, družbenopolitičnih organizacij ter samoupravnih skupnosti so se je udeležili tudi zastopniki pokrovitelja šole Letališča Brnik ter delegacija mladih iz pobratenega francoskega kraja La Ciotat. Nove in prenovljene šolske prostore je odprl predstavnik Letališča Brnik Rafael Pintar.

Vesetje ob obnovljeni in povečani osnovni šoli so v šolskem letu 1975/76 nekoliko zagrenile razne odkrite pomanjkljivosti, zaradi katerih je šele po naporih Koordinacijskega odbora za izgradnjo šol in vrtcev poslopje dobilo uporabno dovoljenje. Zaradi skrčenja prvotnega obsega gradnje šenčurska šola kljub novo pridobljenim šolskim prostorom ni mogla uvesti enozmenskega pouka. Ta je ostal v osmih oddelkih na nižji stopnji še vedno izmenski, v višjih devetih s predmetnim poukom pa je bil samo dopoldanski. Ob koncu šolskega leta 1975/76 je šenčurska šola dobila svojo psihologinjo.

V šolskem letu 1976/77 so na šenčurski šoli organizirali samoupravni in obrambni dan. V prvi

akciji so učenci na podlagi razpisov »zasedli« delovna mesta na šoli, pri čemer je bilo največ zanimanja in kandidatov za kuharice ter snažilke, manj pa za učiteljska, strokovna in upravna mesta, ter so en dan sami vodili delo na šoli. Dobro je uspel tudi široko zastavljeni in natančno organizirani obrambni dan 28. maja 1977. Koncept zanj je izdelal ravnatelj Fojkar, posredoval pa ga je tudi drugim šolam v občini Kranj ter zunaj nje. Učenci šole so bili organizirani v vojaške enote, koncept obrambnega dne pa je bil povezan z obrambnim načrtom šole in je tako pomenil tudi preizkus ter potrditev slednjega.⁷

V šolskih letih 1977/78 in 1978/79 je učiteljstvo šenčurske šole vložilo veliko naporov v spreminjanje samoupravne organiziranosti šole ter izdelavo in sprejemanje samoupravnih aktov v skladu z zakonom o združenem delu. Kot drugim delovnim kolektivom z majhnim številom delavcev, ki nimajo ustreznih skupnih služb in strokovnjakov, je tudi njim povzročala težave izdelava samoupravnih aktov ter dejstvo, da je vsak posamezni član delovnega kolektiva vključen v več samoupravnih organov.⁸

V okviru velikega poudarka, ki ga daje šenčurska šola ohranjanju in razvijanju tradicij NOB, so jo 29. septembra 1978 preimenovali iz šole Stanka Mlakarja v šolo *Janka in Stanka Mlakarja*. Dodatno ime je dobila po starejšem Stankovem bratu Janku, ki je kot prva partizanska žrtev iz Šenčurja padel 27. decembra 1941 kot borec Cankarjevega bataljona na Polhovcu pri Pasji ravni. V duhu zgoraj omenjenih naporov so tudi pionirski odred že prej poimenovali po borcu-mladincu Janku Belearharju, ki so ga Nemci 24. oktobra 1942 obesili sredi Šenčurja. Šenčurski partizanski odred se tega dogodka vsako leto spomni s posebno prireditvijo, Belearharjev spomin pa počasti tudi ob njegovi spominski plošči.

Slovesnega preimenovanja se je udeležilo nad 500 pionirjev in mladincev, sorodniki padlih, borci, pred-

stavniki družbenopolitičnih organizacij občine Kranj, delovnih organizacij ter krajan Šenčurja in okolice. O obeh bratih Mlakarjih je govoril njun predvojni sodelavec in soborec Franc Štefe-Miško, nato pa so učenci osnovne šole izvedli bogat kulturni program.⁹

Zaključimo naš prikaz šenčurske šole v obdobju po osvoboditvi s šolskim letom 1979/80. Ožji šolski okoliš te šole je obsegal kraja Šenčur in Srednjo vas, od koder so hodili učenci v šenčursko šolo vseh osem let. Učenci iz Voklega in Voglja, ki so prva štiri leta hodili v podružnično šolo v Voklem, so od 5. do 8. razreda nadaljevali šolanje na šenčurski šoli, prav tako pa tudi učenci iz Luž, ki so prve štiri razrede praviloma obiskovali podružnično osnovno šolo v Olševku. Tja so hodili tudi učenci iz Visokega, ki so potem nadaljevali šolanje po izbiri v Šenčurju, Preddvoru in Predosljah.

Na osnovni šoli Janko in Stanko Mlakar Šenčur (brez podružnične šole Voklo) je v tem šolskem letu delovalo 26 oddelkov, in sicer 2 oddelka priprave otrok na vstop v osnovno šolo, 2 oddelka predšolske vzgoje in varstva, 3 oddelki podaljšanega bivanja (za 1., 2., ter skupaj 3. in 4. razred), 8 oddelkov razrednega ter 11 oddelkov predmetnega pouka. Pouk na razredni stopnji (1.—4. razred) je bil izmenski, na predmetni (5.—8. razred) pa samo dopoldanski. Na šenčurski šoli je bilo zaposlenih 47 delavcev, od tega 2 vzgojiteljici, 3 učitelji v oddelkih podaljšanega bivanja, 8 učiteljev na razredni, 16 na predmetni stopnji, knjižničar, socialni delavec in psiholog. Od teh je imelo 19 delavcev višjo, 5 pa visoko šolo. V 19 oddelkih osemletke je bilo 460 učencev.

Na šoli sta delovali pionirska in strokovna učiteljska knjižnica. Pionirska je delovala v posebnem prostoru, ki pa je bil glede na število učencev in obstoječi fond 4585 knjig že premajhen. Učiteljska strokovna knjižnica je štela 4050 knjig, spravljenih v zbornici šole. V omenjenem šolskem letu so izposodi-

Delavnica za tehnični pouk na osnovni šoli Šenčur pri Kranju, 1966. (Iz dokumentacijske zbirke Slovenskega šolskega muzeja, Ljubljana).

li 2517 knjig, na novo pa so jih nabavili 416.

Poleg že omenjenega podaljšanega bivanja, ki je v delovanje šenčurske šole vnašala elemente celodnevne šole (za prehod na celotno celodnevno šolo je primanjkovalo zlasti prostora, nerešeno pa je bilo tudi vprašanje novih pedagoških delavcev in stanovanj zanje), je bilo organizirano tudi varstvo za učence-vozače iz šolskega okoliša. Kot v prejšnjih letih je bila organizirana šola v naravi (pouk smučanja), pouk plavanja, prometna vzgoja s kolesarskimi izpiti, pouk prve pomoči, obrambe in zaščite, v okviru katerega in sekcije NNNP 1979 so na šoli pripravili obrambni dan z zamisljo obrambe pred zračnim napadom.

Na šoli so bile organizirane številne izvenšolske interesne dejavnosti. Delovala sta pionirski in mladinski pevski zbor, v katera je bilo vključenih 147 učencev, nonet učenk višjih ter kvartet učenk nižjih razredov. V okviru šolskega kulturnega društva je delovala dramska sekcija, na kulturno-umetniškem področju pa še likovni in lutkovni krožek, krožek angleškega in nemškega jezika in odbor za izdajanje šolskega glasila *Žarki*. Na telesno-kulturnem področju so delovali košarkaški, atletski, namiznoteniški in nogometni krožek, planinska sekcija, šahovski in strelski krožek, poleg njih pa še obrambni, fotokrožek, krožek ročnih del, pionirska prometna šola, prometni krožek, podmladek Avto-moto društva, podmladek turističnega društva in klub OZN.

V okviru pionirske, mladinske organizacije ter šolske skupnosti so se učenci vključili v naslednja tekmovanja: bralna značka, Vesela šola, šolsko prometno tekmovanje, šolsko prvenstvo v šahu, v atletiki, v tekmovanju v znanju nalog SLO in DZS, matematično tekmovanje ter planinska šola. Šola je kot celota prejela občinsko priznanje za uspešno izvajanje nalog s področja SLO in DZS, njeni učenci šahisti so bili ekipni občinski in regijski prvaki, uspešno so tekmovali na občinskem tekmovanju Tito, revolucija, mir, na občinskem košarkaškem in atletskem tekmovanju ter na tekmovanju o prometu. Za svoje delovanje sta dobila priznanje dramska sekcija in krožek ročnih del, člani strelskega krožka pa so se uvrstili na republiško tekmovanje.

Na področju samoupravljanja so bili delavci šole kot prejšnja leta zelo dejavni. Med drugim so izvolili svet šole, disciplinsko komisijo in samoupravno delavsko kontrolo ter konstituirali svet staršev, ki mu je postal predsednik Jože Vrtačnik. Velika pozornost je bila kot v prejšnjih letih posvečena tudi vzgoji učencev za samoupravljanje. Samoupravljanje učencev je bilo zlasti prisotno na sestankih razrednih skupnosti, šolske skupnosti, pionirske in mladinske organizacije ter pri delovanju izvenšolskih organizacij. Izražalo se

je na razrednih urah, pionirskih in mladinskih sestankih ter na oddelčnih konferencah.

V okviru razvijanja tradicij NOB se je 35 tročlanskih ekip učencev udeležilo pohoda od spomenika do spomenika NOB v krajevni skupnosti, sprejema Kurirčkov pošte, podmladek turističnega društva pa je v svoj delovni program vnesel tudi skrb za urejanje spomenika padlim talcem. Pripravili so več proslav in komemoracij ter se vključili tudi v tovrstne akcije na področju krajevnih skupnosti. Poleg teh oblik vključevanja šole v družbeno okolje so bile še druge. Delavci šole so se vključevali v organe krajevnih samouprav, starši učencev in delegati družbenopolitičnih organizacij kraja v svet šole in svet staršev. Razen pri proslavah so delavci šole in učitelji sodelovali še pri drugih akcijah (očiščevalne, zbiralne akcije ipd.). V prejšnjih letih nekoliko zamrlo sodelovanje šole s kolektivom Letališča Brnik je spet zaživel na podlagi skupnega programa sodelovanja. Sodelovanje učiteljskega v delu krajevnih družbenopolitičnih organizacij je nekoliko motilo dejstvo, da precej pedagoških delavcev ne stanuje v Šenčurju.¹⁰

Če si ponovno priključimo v spomin skromne razmere, v katerih je delovala šenčurska šola takoj po osvoboditvi, potem nam podatki, ki smo jih ravnano navedli, lepo pričajo o velikem koraku naprej, ki ga je bilo kljub težavam deležno šolstvo v tem kraju po letu 1945.

OPOMBE

1. France Ostanek, Pregled osnovne šole na slovenskem ozemlju od 1869—1969, Ob stoletnici osemletne obvezne osnovne šole na Slovenskem, Slovenski šolski muzej, Ljubljana 1969, str. 27—30. — 2. Določeno sliko povojnega razvoja šolstva je mogoče najti tudi v publikaciji: Andrej Vovko, Vzgoja in izobraževanje v dokumentih kongresov KPS/ZKS, Slovenski šolski muzej, Ljubljana, 1982, 51 str. + 7 fotografij. — 3. Šolska mapa osnovne šole Šenčur, Dokumentacijska zbirka Slovenskega šolskega muzeja v Ljubljani. — 4. Šolska kronika osnovne šole v Šenčurju 1945—1957, vpis Valentina Frečeta. — 5. Šolska kronika osnovne šole Šenčur 1945—1957, vpis Filipa Jevševarja. — 6. Šolska kronika osnovne šole Šenčur, 1958—1977, vpis Marije Maučič. — 7. Šolska kronika osnovne šole Šenčur, 1958—1977, vpis Franca Fojkarja; Ustni podatki Franca Fojkarja, 25. 8. 1983. — 8. Šolska kronika osnovne šole Šenčur, 1977, vpis Franca Fojkarja. — 9. Pavle Žerovnik, Osnovna šola Janko in Stanko Mlakar Šenčur, TV-15, Ljubljana 1978, 19. 10., str. 18; Šolska kronika osnovne šole Šenčur, 1977, vpis Lojzeta Godca. — 10. Šolska kronika osnovne šole Šenčur, 1977, vpis Lojzeta Godca; Franc Fojkar, OŠ Janko in Stanko Mlakar, Šenčur, Analiza učinkovitosti dela in poslovanja vzgojnoizobraževalne organizacije v šolskem letu 1979/80, (12. 10. 1980) 20 str.; Ustni podatki Vide Mičič, 25. 8. 1983.